

Statsminister Per Bortens nyttårstale 1967.

Kjære landsmenn.

Så langt tilbake vi vet har menneskene kjempet med avstandene i rom og tid. Vår generasjon er den første som langt på vei har overvunnet disse hindringene. Sett mot en historisk bakgrunn har forandringene i de siste slektledd skjedd raskere enn vi kanskje til daglig er klar over. - Så sent som i 1814 da vår nåværende konstitusjon ble til - tok brevet om Kieler-traktaten 7 dager fra Danmark til Christiania - og da representantene til Riksforsamlingen på Eidsvoll skulle velges - ble det ingen fra våre nordlige amter! Tiden var for knapp - avstandene for store. Og ennå slåss vi i dette merkelige landet vårt med avstandene. Akkurat denne nyttårshilsen i kveld, er den første som går via fjernsyn til flere av våre nordlige landsdeler. - Innen neste nyttår håper vi at nettet dekker helt til Kirkenes. Og forutsatt faste planer for virksomhet på Svalbard, bør vi ta i bruk denne tekniske mulighet og knytte til den norske fjernsynsfamilien også våre landsmenn på denne vår ytterste utpost. Polarvinteren gir lange kvelder - ikke minst der skulle fjernsynet ha noe å gi.

Teknisk sett er det nå mulig å bivåne begivenhetene over hele jordkloden - så å si samtidig som de foregår. En vrimmel av inntrykk strømmer inn på hvert enkelt menneske, - av og til kan man spørre om evnen til medinnlevelse i det som strømmer på - har vokset i samme takt. Men noe sitter igjen og burde øke grunnlaget for bedre forståelse for hverandres problemer.

Men også dette kontaktmiddel kan misbrukes - med uanede muligheter i ensrettingens tjeneste. Vi må dessverre konstatere at store nasjoner stenger seg selv inne og verden ute. Større åpenhet i gjensidig informasjon ville kanskje ikke alene fjerne all spenningen mellom folkene - men minske den er jeg overbevist om at den ville!

Ut fra samme resonnement er det at vi ønsker alle med i De forente nasjoner. Dette forum som kanskje ikke har styrket sin autoritet som vi håpet dette året - er likevel det eneste stabiliserende instrument vi har av verdensomspennende karakter.

Året 1966 var rikt på begivenheter internasjonalt sett, - men det er vanskelig å öyne éntydige tendenser. Den ulykkelige Vietnam-konflikten har stått i opptrappingens tegn - og situasjonen i Afrika er uklar. - Mot den bakgrunn kan vi kanskje si at forholdene i Europa danner et lysere bilde. Viljen til avspenning er her kommet klarere til uttrykk både i öst og vest. De tosidige kontaktene mellom landene försökes utvidet. Men viktige spørsmål virker ennå temmelig fastlåste i sin uösthet, bl.a. de som knytter seg til Tysklands deling og status i vår verdensdel.

Vår forsvarspolitik byggger fortsatt på å dekke det militære sikkerhetsbehov gjennom NATO-samarbeidet. Frankrikes endrede holdning medførte organisasjonsmessige omstillingsproblemer, men mötet i Paris like för jul viste at disse er i ferd med å bli löst, - samtidig som Frankrike sa fra at det vedstår seg sine bistandsforpliktelser etter traktaten. Det synes også å herske enighet om at NATO heretter i större utstrekning må tilpasse sine funksjoner til ökende mulighet for avspenning.

Det britiske initiativ overfor EEC har brakt nytt liv i dröftingene omkring markedssituasjonen i Europa. De övrige EFTA-land, heriblant Norge, har gitt initiativet sin fulle stötte. Det ligger i alles interesse at en kan finne en ordning som fjerner de nåværende handelshindringer mellom EFTA og EEC og som tar hensyn til de enkelte lands særlige interesser, herunder de vanskeligheter vårt land vil stå overfor ved en tilknytning til en större markedsdannelse. Hva resultatet vil bli er det i dag vanskelig å ha en begrunnet mening om.

Det ligger generasjoners erfaring bak det nett av tilpassinger som de enkelte land har utviklet for at folk som lever under forskjellige naturvilkår skal fölges noenlunde ad i framgang og vekst. Jo större området blir - jo mere vidsyn og smidighet vil kreves av alle parter, dersom det med hell skal lykkes å samordne produksjonsliv og økonomi over det spenn av ulikhet fra naturens side som vi finner fra Middelhavet til Nordisen. Jeg tror også at et utvidet markedsområde bör bli utadvendt i sin økonomi

dersom det skal være i pakt med en utvikling som gagnar ikke bare Vest-Europa, men hele verden.

Under ingen omstendigheter må vi tape av syne de nære muligheter i Norden - en nabokrets av små demokratiske stater uten aggresjon hverken innbyrdes eller mot andre. La det være mere enn en bekjennelse i ord - at i denne kretsen hører også Finland naturlig med.

Økonomisk kan vi igjen se tilbake på et stort sett godt år for vårt land. Vi skal være glade for at de store inntektsoppgjørene kunne skje uten opprivende konflikter - som ikke gagnar noen. Men likevel er situasjonen langt fra problemfri. Den høye aktivitet fører med seg et sterkt press på priser og kostnader. Premieinnbetalingen til folketrygden vil øke bedriftenes utgifter. Dette kan føre til ytterligere press på prisene. Det påvirker også vår utenriksøkonomi både på import- og eksportsiden. Underskuddet overfor utlandet blir i 1966 større enn vi regnet med for noen måneder siden og for 1967 får vi antakelig en ny betydelig økning.

Innen få måneder må vi regne med et indeksoppgjør med nye inntektstillegg. Selv om disse er en kompensasjon for en prisstigning vi har hatt, vil de bidra til nytt press. Det er derfor ingen grunn til å legge skjul på at situasjonen i 1967 kan bli bekymringsfull. Regjeringen vil følge utviklingen nøye og holde seg i kontakt med de store organisasjonene for å drøfte mulige tiltak. Bare ved et godt samarbeide kan man gjøre seg håp om å mestre disse problemene. Det er nesten banalt å gjenta det, men det er kun vår samlede produksjon som er grunnlaget for vår materielle vekst og velferd. Hvis konkurrentene våre mestrer kostnadsproblemene bedre enn oss - betyr det en svekket posisjon for våre bedrifter. Selv om tendensen i vår produksjon synes god, kan ingen bedrift føle seg trygg uten stadig å være på vakt. Nye råstoffer, nye metoder og produkter endrer grunnlaget i rask tempo.

Vår billige vannkraft er ikke lenger tilstrekkelig til å gi oss konkurransemessig fortrinn i relativ lav foredling. Det blir heretter mere vår egen dyktighet som må gjøre utslaget.

Den såkalte integrering, dvs. at store foretak tar hånd om alle fremstillingsledd fra råstoff til ferdigvare tiltar - og går på tvers av landegrensene. Men det burde helst ikke bli bare enveiskjøring, slik at våre ressurser integreres og videreforedles av andre.

På flere områder bør vi kunne ha den kunnskap og det pågangsmot som er nødvendig for å gjøre oss gjeldende på ferdigvaremarkedene. Det er her vår fremtid ligger. Vi har heldigvis mange som har vist vei, vist at det nytter. Og jeg er glad for denne anledning til å yte alle disse en velfortjent honnør.

Fra i dag gjelder folketrygden. Mange har sikkert merket den ene siden av reformen - på skattetrekseddelen for 1967. Ingen som har tenkt saken igjennom, hadde vel ventet seg noe annet. En slik reform må naturligvis koste.

Fra enkelte er gitt uttrykk for at denne reformen er kommet for tidlig. Jeg deler ikke den oppfatning. Etter hvert ble flere og flere grupper på forskjellig måte sikret et avtalemessig tillegg til alderstrygden. Men noen - og ikke så få, falt utenom disse ordninger, til tross for en fullverdig innsats gjennom et langt liv. Det som nå skjer, er at alle kommer med i en allmenn pensjonsordning. Mange bestemmelser vil sikkert vise seg mangelfulle og vil måtte forbedres etter hvert som erfaring høstes. Etter min oppfatning har vel mye av diskusjonen hittil dreid seg om bevarelse av forsprang for grupper som på forhånd hadde gode pensjonsforhold. Andre har kanskje mere krav på bevaenhet - jeg tror f.eks. at mange av dem som i dag mangler noen få år på pensjonsalderen - tilhører en generasjon som har hatt mye hardt arbeid. De kom ut i arbeidslivet før maskinene tok over det tyngste slitet. Kanskje bør vi heller forsøke å finne løsninger som imøtekommer disse menneskers spesielle behov.

Ellers møter vi her som på andre områder et prinsipielt avveiningsproblem: Hvor mye skal overlates til fellesskapet, og hvor mye til den enkelte når det gjelder den materielle velferd. Jeg tror ikke mennesket blir lykkeligere ved å avlastes alt ansvar. Det må være en margin som hver enkelt kan forvalte etter sin egen vurdering. Det forekommer meg at vi kan illustrere dette som to linjer som krysser hverandre - den ene er ønsket om trygghet under livets

vekslende forhold - den andre er ønsket om selv å forvalte det som skal være sporen til egenutfoldelse og innsats. Det er skjæringspunktet mellom disse to avveininger det gjelder å finne. Etter min mening er det en lykkelig forening av disse to hensyn som gjør det liberale samfunnssystem overlegent sammenliknet med det statssosialistiske eller kollektivistiske eller hva man vil kalle det. Jeg tror også friheten i egentlig forstand er uløselig knyttet til den riktige balanse her.

Året 1967 er igjen kommunevalgår. Til tross for velbegrunnet ønske om medbestemmelsesrett og demokrati på en rekke felter, har man i kommuneforvaltningen gjennom de større enheter gått den motsatte vei og svekket den folkevalgte innflytelse. Her ligger problemer vi ikke bør overse - demokratiet må stadig befestes på nytt. Det er ikke noe som består som en naturlig orden.

I sammenheng med kommunevalget har de norske kvinneorganisasjonene planer om en aksjon for å få bedre balanse mellom kvinner og menn i folkevalgte organer. Det vil utvilsomt være en berikelse av vårt politiske liv at kvinnene kommer mere aktivt med.

Ingen skal selvfølgelig velges fordi de er enten kvinne eller mann - men på grunn av personlige kvalifikasjoner.

Som ved forrige årsskifte drøfter vi fremdeles grunnskolen. Differensieringen er kanskje ikke så human i praksis som enhetsskoletanken forespeilet.

Jeg er glad for at skolemyndighetene overveier mulighetene for å la spesiallærere betjene flere skoler - i stedet for å transportere barn lang vei til én sentralskole.

Hva er så selve grunnlaget for vårt virke, det som samler oss - engasjerer oss når vi diskuterer og planlegger for dagen, for fremtiden og for etterslekten? Når vi f.eks. bruker en stor del av produksjonen på forsvaret, så ligger det vel en bevisst mening bak?

Svaret er lett å gi. Det er for at vi som folk vil ha rett til å bestemme vår egen livsform - uten å krenke andre. Det er den friheten vi vil verne om. Og rammen for vårt fellesskap er den norske nasjon og vår nasjonale kultur. Deri ligger ikke at vi skal isolere oss. Vi har mye verdifullt å ta imot fra andre - men vi skal også ha noe å gi.

Gunnar Larsen skrev en gang:

"Den evige strid : nasjonalitet - internasjonalt er under disse benevnelser i grunnen en fiksjon. Det eksisterer i kunst nasjonalitet og mangel på nasjonalitet - noe tredje eksisterer ikke. Å tro på internasjonale kultur - og kunstverdier uten nasjonalt utspring, er som å tro på en elv uten kilder - en blomstring uten rot."

Jeg tror at dette har gyldighet også på andre områder. Det er langt på vei nødvendig - og under alle omstendigheter en styrke - å ha noe eget å erkjenne omverdenen ut fra. Vi skal være med og tilrettelegge mange forhold på mellomfolkelig basis - men vi vil fremdeles forbli nordmenn. Et folk som ikke tar vare på tradisjon og indre sammenheng i sitt liv mister sitt særpreg og blir lett rotløst.

Jeg tror enhver må ha noe å være glad i - noe å føle for - utviklet i samkvem med andre mennesker på det lille plan. Uten en slik forankring i noe eget - sin heim - sin by - sin bygd - sitt land, kan man heller ikke forstå hva et større fellesskap innebærer - man kan ikke bli europeer, enn si verdensborger. Derfor er det ingen motsetning mellom det nasjonale og det internasjonale.

I en spenningsfylt verden spørres det stadig etter forståelse - toleranse mellom folkene. Jeg tror at det er vanskelig å vise disse egenskaper i det store - hvis de ikke er lært i det små. For å si det med Grundtvig:

Den har aldrig levet
som klog paa det er blevet -
han førstej hadde kjær.

På denne årets første dag sender vi her hjemme en hilsen til dem som har sitt virke på Svalbard og Jan Mayen, og vi hilser alle landsmenn som har feiret julen og årsskiftet ute:

Våre sjøfolk - de mange på misjonsmarken - deltakerne i utviklingshjelp - soldater og andre i FN's tjeneste og alle øvrige norske borgere utenfor landets grenser.

Og alle - både ute og hjemme samler seg i gode ønsker for vår Konge og hans familie !

Og så ønsker vi hverandre alle sammen i pakt med god, gammel skikk - et riktig godt nytt år!